

lostinka ob smrti) in propemptikon (žalostinka ob slovesu) nista več namenjena komurkoli, ampak v resnici ljubljenim osebam: staršem, prijateljem. Z eno besedo — elegija se sedaj v nasprotju s prejšnjimi obdobji (razen Prešerna) ponotranji in zapre v oseben krog, subjektivizira; zato patriotska elegija docela izgine. Toda znova se pojavi ob pričakovanju svetovnega spopada. Elegičnega občutja je najti v pesmih tega časa malone pri vsakem pesniku mnogo več, kot ga razodevajo ustrezni naslovi, in ne glede na to, če je zadoščeno formalnim kriterijem. F. Zadavec opaža, da je elegičnost ena od lastnosti Grudnove ljubezenske lirike.⁴ To je značilno tudi za M. Bora (*Balada o gramofonu*, 1940) in I. Brnčiča (*Balada*, 1940): »Obe baladi skoraj elegično naznanjata tesnobno ozračje, ki je tedaj obkoljevalo evropskega razumnika.«⁵

Nov razmah in pomen doživi elegija v času NOB, tako pri ozaveščenih pesnikih (npr. M. Jarc, *Elegija, Človek in noč*, 1960; I. Gruden, *Ob materini smrti*, *Pesmi*, 1949; C. Vipotnik, *Zeleni grobek, Drevo na samem*, 1956; J. Šmit, *Dunajska elegija, Dvojni cvet*, 1953) kot pri avtorjih množičnega slovenskega NOB pesništva.

Tudi po drugi svetovni vojni ta pesniška vrsta, vsaj s poimenovanjem, ni zamrla, čeprav se smisel in občutek za vrstno pripadnost besedil vedno bolj izgublja. O njenem obstoju govorijo pesmi kot *Jesenska elegija* P. Golie (Novi svet, 1946), *Elegija mrivi materi* (B. Fatur, *Knjiga lirike*, 1947), *Žalostinke* (J. Šmit, *Srce v besedi*, 1950), *Midva sva tiho pozabljeno pokopališče* (I. Minatti, *Pa bo pomlad prišla*, 1955), *Žalostinka* (C. Vipotnik, *Drevo na samem*, 1956), *Elegija* (K. Kovič, *Prezgodnji dan*, 1956), *Osmrtica računovodji Petru Pertotu* (L. Krakar, *Cvet pelina*, 1962).

Sklep: Tudi dandanes elegija zasluži svojo pozornost, saj po letu 1879 še živi v slovenski literarni zavesti, resda docela nevsiljivo, toda ustvarjalno, kot kažejo njena preoblikovanja. Izginja le smisel za njeno tradicionalno oz. klasično podobo. Doživela je prenekatero motivno, oblikovno in stilno spremembo.

Marija Stanonik
SAZU v Ljubljani

Kulturnozgodovinske ekskurzije

Z JESENIC V MOJSTRANO IN NA DOVJE*

S prispevkom še malo ne mislim omajati trdnosti, zanesljivosti, izčrpnosti in vrednosti Ruplovega članka, saj mu je na ta način pisano delo narekovala metodologija podobnih »vodnikov«, objavljenih v zadnjih letnikih JiS. Torej ne gre za kako dopolnilo v čistem literarno zgodovinskem smislu, temveč za omembo pojavov, stvari in ljudi, ki jih na takšni ekskurziji vendarle ne gre prezreti, čeprav sodijo v razdelek »kultura« v najširšem pomenu te besede.

JESENICE

Ob vsem povojnem vrvežu kulturno življenje na Jesenicah ne le da ni zamrlo, ampak so ga vztrajni kulturni delavci kar naprej potiskali v ospredje. Največ zaslug za to ima Joža Varl, predsednik DPD Svoboda »Tone Čufar«, zdaj glavni urednik tovarniškega glasila Železar. Ustanovil je pri društvu kulturno umetniški klub, katerega člani in občasni sodelavci se s vojimi deli predstavljajo v Listih, po tehtnosti prispevkov brez dvoma premalo opaženi prilogi Železarja. V Listih, ki izidejo običajno štirikrat na

⁴ F. Zadavec, *Ekspresionizem in socialni realizem II*, ZSS 7, 1972, 60.

⁵ F. Zadavec, *Ekspresionizem in socialni realizem I*, ZSS 6, 1972, 176–177.

* Dopolnilo k Ruplovim Literarno zgodovinskim ekskurzijam po Gorenjskem. JiS XIX, 1973/74, str. 306–309

leto, objavljajo pesmi, prozo, članke in razprave Valentin Cundrič, Miha Klinar, Črtomir Šinkovec, Cvetko Zagorski, Ivan Jan, Benjamin Gracer, da omenim le najpomembnejše, redno pa se oglašata tudi koroška pesnika Valentin Polanšek in Andrej Kokot. Listi odstopajo radi svoj prostor tudi mladim, ki se poskušajo v literaturi.

Zanemariti ne moremo Čufarjeve knjižice, ki je prav tako delo Joža Varla in njegovih sodelavcev. Doslej je izšlo v njej enajst del jeseniških in koroških avtorjev: pesniške zbirke Slavka Savinška Poredni smeh, Andreja Kokota Čujte, zvonovi pojo in Ura vesti, Valentina Cundriča Soneti, Miha Klinarja Na mrtvi straži, Benjamin Gracerja V mraku in Črtomira Šinkovca Škorčeva šola, razen tega pa proza Toneta Čufarja Tovarna, Izbrano delo I in II in obetajočega začetnika v pisanju Viktorja Gregorača Razmérja. Avtorja so Nemci ubili kot talca v Dragi (rojen 27. VII. 1920 na Javorniku, ustreljen 21. I. 1942).

Uredniški odbor, ki ga imenuje jeseniška občinska skupščina, je izdal doslej že tri zajetne knjige zbornika Jeklo in ljudje. Številni domači pisci obravnavajo v svojih prispevkih skorajda vsa obdobja in vsa področja človekovega delovanja na Jesenicah in v krajih, ki teže k njim. V I. knjigi (1964) je Jože Šifrer, dolgoletni ravnatelj jeseniške gimnazije, objavil izčrpen pregled ustvarjalcev, kar jih je dala dežela pod Karavankami (Rojeni v našem kotu).

Z Jesenic je izletel v tujino dr. iur. et dr. phil. Rudolf Trofenik, zdaj znanstveni izdajatelj v Muenchnu. V sodelovanju z Mladinsko knjigo že dolga leta zalaga naš knjižni trg z izzivajočimi faksimilami, mimo katerih naša kulturna zgodovina ne bo mogla iti. Na tem področju se mu je v tujini posrečilo ustvariti več, kot pa so nam naši založniki dali doma. Težko je razumeti, zakaj smo na njegovo delo tako malo pozorni.

Med mladimi Jeseničani, ki ustvarjalno pomagajo oblikovati slovensko kulturo, velja omeniti gledališkega in filmskega igralca Miha Baloha, urednika oddaj narodnozabavne glasbe pri ljubljanski televiziji Marijana Staréta, opernega pevca Jako Jerašo pa publicista in novelista Francéta Žvana, po rodu Bohinjca, zdaj urednika radia Triglav. Bil bi greh, če bi ob tem pozabil na Bojana Čebulja, dolgoletnega režiserja v jeseniškem mestnem gledališču »Tone Čufar«. Pod njegovim vodstvom je jeseniški teater gostoval večkrat v tujini, doma pa pobiral prva mesta na tekmovanjih amaterskih gledališč. Zdaj živi v Mariboru.

Na jeseniških odrskih deskah sta se uveljavila tudi režiserja Srečko Tič in Jože Tomažič, sicer oba šolnika po poklicu. Zadnji se je predstavil tudi kot pisec in dramatik (Pohorske pripovedke, Lepa Vida idr.). Nazadnje je bil Tomažič ravnatelj osnovne šole »Prežihov Voranc« na Jesenicah (umrl 1970).

Pogosto je v to železarsko mesto prihajal pisatelj Lovro Kuhar — Prežihov Voranc. Niso ga samo družinske vezi priklepale nanj. Rad je imel železarje, sredi katerih je zrasel na svojih Ravnah, njegovem Guštanju. Svoje poslušalce je zbral v delavskem Jelenovem domu. Nikoli se mu ni bilo treba pritoževati zaradi občinstva. Bilo nas je dovolj in pozorno smo ga poslušali. Zajeten, kakor je zadnja leta bil, se je najraje usedel na mizo, pogledal po dvorani, potem pa začel:

»Veste, dečve, pubci, v Parizu so se stvari tako zasukale, da sem kar hitro pljunil v roke...«

Njegove pripovedi so bile živa zgodovina delavskega gibanja v svetu in slovenskega leposlovja zraven.

Kdor že gre skozi Jesenice, bi ne smel mimo razstav, ki jih v Jelenovem domu prireja DOLIK, likovna sekcija DPD Svoboda »Tone Čufar«. To delavsko društvo z razgibano zgodovino vodi po osvoboditvi skozi vse Scile in Karibde spet Joža Varl. Iz železarskih Jesenic se mu je posrečilo ustvariti pomembno kulturno žarišče in središče. DOLIKOVE razstave, vrste se vse leto, si je res vredno ogledati.

Prvoborec Franc Konobelj Slovenko (rojen 12. marca 1916, Koroška Béla) je ob pomoči mestnega odbora zveze borcev Jesenice leta 1954 izdal knjigo Pod Možakljo (prav: Mežaklo) in Karavankami so se uprli. Delo predstavlja nekakšen poskus kronike NOG v

naših krajih. Ves čas po vojni se zavzema za ustanovitev muzeja delavskega gibanja in NOB na Jesenicah.

Na Jesenicah je bil rojen Rudi Šeligo, zdaj profesor za statistiko na Visoki šoli za organizacijo dela v Kranju.

Planinskih publicistov na Jesenicah skorajda mrgoli: Uroš Župančič, Janez Krušič, Maks Dimnik, Anton in Janko Blažej, Maks Médja, Ciril Praček, Mitja Košir, Janez Brojan st. iz Mojstrane, ki pa ga lahko mirno vštejemo v to vrsto, vsem na čelu pa Miha Potočnik, doma sicer z Belce. Brez njihovega dobrega, okusnega literarnega dela bi bilo zadnjih štirideset letnikov Planinskega vestnika precej siromašnih. Jaka Čop se je predstavil že z dvema samostojnima izdajama svojih čudovitih fotografskih posnetkov iz našega gorskega sveta.

Narobe bi bilo, če bi se ognil železarne, v kateri se zbira slovenska tehniška inteligenca. S svojimi znanstvenimi deli pomaga k živahnemu utripu našega železarstva. Naj omenim prof. dr. inž. Marina Gabrovška, ki so ga odlikovali s Kidričevo nagrado, in mag. inž. Petra Kunca, generalnega direktorja železarne.

O kulturnem deležu Jesenic bi se dalo še pisati. Mesto, stisnjeno med Mežaklo in Karavanke, je prispevalo zajetno žlenco v korito slovenske kulturne žlahtnosti. V vrsti poklicnih in srednjih šol, ki so zrasle tu po osvoboditvi, smo vzgojili nekaj generacij, od katerih posamezniki že krepko posegajo v javno umetniško, kulturno in politično življenje naše družbe. Med njimi, ki so oblikovali te mlade ljudi, je bil Slavko Smolej, mojster fotografije, avtor enkratne monografije Gorenjska v trpljenju, borbi in svobodi, direktor metalurške industrijske šole.

Jesenice živijo živahno kulturno življenje, ki ga velja omeniti ob Pohlinozem prijatelju in Kopitarjevem znancu Frančišku Herbitzu, Tonetu Čufarju in Mihlu Klinarju, gredoč skozi ta kraj.

(Nadaljevanje v prihodnji številki)

Janez Svobljšek
Jesenice

Zapiski

Gradivo za slovensko narodnoosvobodilno pesništvo

Med zimskimi počitnicami sem našla v neki rokopisni pesmarici na Gornjem Seniku v Porabju 20 takih pesmi, ki bi lahko prišle v upoštevek pri raziskavi SNOP.

Pesmi sta prepisovali dve sestri, 16-letna Bajzek Anna p. d. D'ágarska Anna in 18-letna Bajzek Teréz p. d. D'ágarska Treiza ok. l. 1946. Na Gornji Senik so hodili slovenski partizani iz Prekmurja. Iz hiše, kjer so se srečavali s Seničani, so se širile nekatere od teh pesmi. Peli in prepisovali so jih ob lupanju bučnega semena, česanju perja ipd.

Med pesmimi so tudi nekatere splošno znane, a prirejene porabskim razmeram. (Na

oknu glej obrazek bled, Počiva jezero v tihoti, Fanti mašerajo (se zbirajo), Domovina...)

Prav za Porabje sta značilni dve pesmi: Lubca lübezniva, ti si meni kriva in Tan daleč, tan daleč vu ruski goraj. V prvi pravi fant, da je ljubica kriva, da mora biti vojak. Naprej pa govori o vojaki, mučenikih na ruski fronti. V drugi pesmi zvemo, da je v ruskih gorah že vsak korak polit s krvjo. Spomladi tu nihče ne bo več oral. V tej dolini le »Bog cvetlice sadi«, ki bodo pognale korenine iz src padlih junakov. Zalivale jih pa bodo njihove solze. Te pesmi so v zvezi z boji madžarske armade, v kateri so služili tudi porabski Slovenci. Poletu 1942. leta je bila zadnja velika ofenziva Nemcev. V tej je sodelovalo

Z JESENIC V MOJSTRANO IN NA DOVJE

(Nadaljevanje in konec)

HRUŠICA

Ko se mimo zares sodobne bolnišnice zapeljete iz mesta v zgornjesavsko dolino, je po nekaj kilometrih vožnje z avtobusom na Hrušici le treba pogledati, kako se človek skozi karavanski predor zapelje iz domovine v tujino. Dolgi tunel od Hrušice do Podrožice so odprli leta 1907.

Pogled z vrha Trnove doline, ko se svet na Belem polju prevesi s Hrušice proti Dovjemu in Mojstrani, ne gre zamuditi. Triglav in njegova stena, mogočni Cmir, silna Rjavina z Dimniki pod sabo, Vrtaška planina, navpično Grančiče nad Mojstrano z vsemi pripovedkami in pravljicami o njem, črna Črna gora, zelena Mežakla na levi, na desni Rebri in vrhovi Karavank pa vsi trije biseri našega alpskega sveta: doline Vrata, Kot in Krmal

Kdo vse jih ni obiskal! Tu so bili Hacquet, Prešeren, Kugy, njih vsakdanji gost Jakob Aljaž. In Franc Saleški Finžgar, ki ga je gorski svet navdušil za idilični ep Triglav (1896, v knjigi 1950). Se mnogi drugi so črpali iz tega koščka naše dežele snov za svoje spise. Ni letnika v Planinskem vestniku, reviji z najdaljšo tradicijo na Slovenskem (od 1893 pa do danes), da bi se kdo v njem ne razpisal o naših krajih.

Na Belem polju, takoj pod vrhom Trnove doline, ko se cesta spusti v Dolino, stoji spomenik petinštiridesetim talcem, ponajveč doma s Hrušice. Nemci so jih na tem kraju ustrelili 28. julija 1942. S svojimi življenji so plačali smrt dveh nemških oficirjev in dveh vojakov, ki so jih nekaj dni pred tem blizu tukaj presenetili borci Cankarjevega bataljona ter njih in njihov avtomobil prereševali z rafali iz brzostrelk. Po osnutku arhitekta Vlasta Kopača je spomenik ustvaril Slavko Pengov.

MOJSTRANA

Ambrožičeva hiša na Triglavski cesti števil 21 je zaslovela po vrednem nasledniku največjega slovenskega čebelarja Janše Mihaelu Ambrožiču, ki je tu v drugi polovici XIX. stoletja ustanovil čebelarstvo. Podjeten, kakor je bil, hkrati pa dovolj izobražen, je trgovino s svojimi kranjiči razširil po vsej Evropi. Celo v Ameriko je segel z njo. V propagandni brošuri je svojim številnim čebelnjakom dal ime »Erster und groesster Oberkreiner-Bienenstand des M. Ambrožič zu Moistrana«. S čebelami, ki jih je vzgojil pod Triglavom, je potoval od ene čebelarke razstave do druge. Petinosemdesetih se je udeležil: od Dunaja do Pariza, od Temišvara do Gdanska. Tudi v Strassbourgu in Luebecku je pobiral odlikovanja. Zlata, srebrna in bronasta odličja, ki so mu jih prinašale njegove pridne delavke, je na lesenih povečavah dal vgraditi na fasado svoje hiše. Škoda, da so jih pri renoviranju pročelja pred dobrim letom sneli. Vredno bi jih bilo obnoviti. Čebelarji se že dolgo pogovarjajo o tem, da bi mu odkrili spominsko ploščo (rojen 1846, umrl 1904).

Ko se je Ivan Cankar 1912. leta zdravil v Kranjski gori, je tam spoznal Mihaelovo vdovo Cilo. Dogovorila sta se za obisk v Mojstrani. Joža Budinekova ga takole popisuje:

»Ambrožičeva je vso družbo pogostila z dobro šunko, medom v satovju in mrzlim pivom v steklenicah, ki so se v hudi vročini poletnega dne hitro praznile. Sinko gostiteljice, Helo, in Toporišev Ivanček sta sproti odnašala prazne steklenice in prinašala spet polne nazaj. Ko se je Ivan Cankar čudil naglici dečkov, saj v bližini ni bilo nobene gostilne, je Ambrožičeva mama izdala skrivališče: 'Kar v koritu jih imam!' Cankar se je hotel prepričati na lastne oči. Odšel je na dvorišče, mi vsi pa za njim. Sredi dvora je res stalo kamnito korito s čisto studenčnico, na dnu pa so se bleščale steklenice s pivom. 'Glejte, pa še koliko je teh rdečih ribic!' je Cankar smejoč dejal, zavihal rokav,

segel v vodo in zajel 'ribo'. Smeha ni bilo ne konca ne kraja in Cankar je krstil veselo družbo za 'koritarje'.«

V Ambrožičevi hiši je bila rojena izjemno nadarjena, a prezgodaj umrla slovenska gledališka in filmska igralka Julka Starič, roj. Dovžan. V Mestnem gledališču ljubljanskem je ustvarila številne nepozabne like. Kdor jo je videl v filmu Trenutki odločitve s Stanetom Severjem, je pač nikoli ne bo mogel pozabiti. Izšla je iz proletarske družine, v kateri se je trlo otrok, ki pa so vsi po vrsti pili ljubezen do umetnosti in kulture že iz materinih prsi.

Iz Mojstrane je bila doma mati Kotičkovega strička, urednika Stričkovega kotička v Slovincu pred drugo vojno in med njo, Mirka Kunčiča, avtorja treh knjig bajk, pravljic in pripovedk izpod Triglava. Zadnji tak zvezek je izdal leta 1944. Pred osvoboditvijo se je umaknil v tujino. Bil je edini, ki se je od Mojstrančanov poskušal ukvarjati z literaturo.

V Mojstrani se je rodilo slovensko tekmovalno smučarstvo. Vas je dala vrsto državnih prvakov v skokih in v tekih. Janez Hlebanja-Luksov je leta 1907 s skokom, ki ni meril dalj kot sedem metrov, dosegel slovenski rekord. Imen smučarjev, ki so na državnih prvenstvih ničkolikokrat pobirali zlate medalje, je v Mojstrani in na sosednjem Dovjem dolg spisek: Janez Polda, Gregor Klančnik, danes direktor Združenih slovenskih železarn, brata Alojz in Karel Klančnik, brata Jožko in inž. Janko Janša, Mara Rekarjeva, ki si je na tekaških progah kar enajstkrat priborila zlató, Milena Cindrič, Lidija Pšenica, ki si je kot Rekarjeva pritekla enajst zlatih medalj, brata Mato in Pavel Krznarič, zadnjega sin Šarli pa cela plejada mladih, ki bi bili radi svojim vzornikom kos ali jih celo preseglji.

Na Aljaževi cesti šte. 11 je bil rojen in še zdaj živi tihi kronist Mojstrane in Dovjega, Miha Ancelj. Njegova več kot tristo tipkanih strani obsegajoča kronika obeh vasi bi zaslužila knjižno obdelavo.

DOVJE

Dovje se je do nedavnega ponašalo predvsem z Jakobom Aljažem pa s pokopališčem, na katerem so zagrebli številne žrtve triglavskega pogorja. Ob Aljaževi nagrobni plošči, vzdani na steno pred cerkveno zakristijo, se velja ustaviti. Verze je napisal Silvin Sardenko:

Vsako jutro v zarji novi
naši zažaré vrhovi.
Glédajo, kdaj prideš spet,
ki si bil jim varuh svét:
naš triglavski kralj Matjaž —
župnik z Dovjega — Aljaž.

Brez Aljaža bi Slovenci ne imeli slovenskega Triglava ne Kredarice in ne Vrat. Namesto da bi faranom razlagal verske resnice, jim je grmel s prižnice:

»Da vas ni sram! Tak lép dan, vi pa čemite tukaj v cerkvi! Dragi moji — pot pod noge pa na Triglav! Res pa je: góri se lahko pride, ko sem napravil pot, nazaj boste morali pa po treh črkah...« Župnik si s prižnice domače »riti« pač ni mogel privoščiti.

Na Dovjem je bil rojen gledališki in filmski igralec Rudi Kosmač. Njegova rojstna hiša nosi številko 15, najdete pa jo, če domačina vprašate, kje je pri »Brolhu«.

Na hišni številki 18, »pri Pehtovtu«, kjer je doma Dolfka Boštjančič, roj. Paulus, je med prvo svetovno vojno gospodaril Ivan Brence. Tisti znameniti kmet, ki je mlademu občinskemu slugi, ko mu je prinesel ukaz za odvzem navadnega vprežnega voza, za-brusil, naj »hudič vzame cesarja in Avstrijo« pa teh svojih besed niti na vojaškem sodišču v Ljubljani ni hotel preklicati, čeprav mu je branilec ponujal dovolj izgovorov. Po tednu dni sodniških razprav so ga zaradi nekaj besed ustrelili. In čudno: ovadil ga je stražmojster, ki se je pisal Jožef Judež. Po razpadu države, ki jo je opsoval, je doživel na Dovjem največičastnejši pogreb.

V reviji Globus z dne 7. maja 1951 je časnikar Jovo Popovič objavil reportažo s pompoznim naslovom: Stanley se rodio u Dovju, Slovenac Janez Klančnik počeo je istraživati Kongo 23 godine prije Stanleja. Novinar se je pri svojem poročanju zanesel na ustno izročilo. Vendar je res, da je ta Janez Klančnik, po domače »Kvančnikov« z Dovjega, že leta 1852 odpotoval z nekaterimi ljubljanskimi misijonarji v Kongo, potem pa prepotoval deželo ter si osvojil simpatije zamorskih plemen, s katerimi se je srečal. Nazadnje ga je v misijonarskem naselju zlomila malarija 16. februarja 1871.

Še zadnji korak na poti proti zgornjemu koncu Doline. Na novem delu dovškega pokopališča se je dala pokopati naša vélika škotska prijateljica Miss Fanny S. Copelandova (27. IX. 1872 — 29. VII. 1970). Lektorat na ljubljanski univerzi si je privoščila samo zategadelj, da je lahko teden za tednom obiskovala naše gore. Malokdo od tujcev je s pisano besedo naš gorski svet tako povzdignil pa ga obenem tako ljubil kakor Fanny S. Copeland. Redek človek, ki se mu je uresničila zadnja in največja želja: počivati tako pod rušo, da bo nad gnitjem bedel očak Triglav. Bila je trdno prepričana, da je v našem izrazju nič koliko keltskih sestavin.

Janez Svoljšak
Jesenice

Ocene in poročila

Značilnosti Cankarjeve zgodnje proze

France Bernik je svoje najnovejše delo CANKARJEVA ZGODNJA PROZA (Cankarjeva založba 1976) razdelil na štiri poglavja, in sicer: *Cankarjeva odločitev za pripovedništvo in dramatiko, Mladostne črtice in kratke povesti, Vinjete in Proza med Vinjetami in romanom Na klancu*. Ne smemo pa prezreti, da je delo smiselno zakrožil s pojasnjevalno *Uvodno besedo* in sintetizirajočim *Povzetkom*. Tako je nastala domiselna celota, ki priča o avtorjevem hotenju bralcu čimbolj nazorno približati izsledke in mu olajšati njihovo sprejemanje.

V Uvodni besedi je avtor na kratko opredelil predmet svojega preučevanja, to je Cankarjeva zgodnja proza, ki jo je zamejil z romanom *Na klancu*. Tako razmejitve je opravičil s trditvijo, da »še *z romanom Na klancu* postane Cankarjeva proza *razvita literarna zvrst*...« Glede na pojasnjevanje je mogoče pojem »razvita« razumeti tako po vrstni kot po vrstno-oblikovni plati (in verjetno tudi po umetniški dognanosti). Zgodnja proza je bila torej priprava za nastanek romana *Na klancu* (ki naj bi imel že vse lastnosti prave prozopripovedne in umetniške stvaritve) in seveda za nadaljnje Cankarjevo prozno snovanje. Pri

tem se postavlja vprašanje, ali pojma »razvitost« ne bi bilo mogoče uporabiti tudi v zvezi s posameznimi zvrstno-vrstno in umetniško popolnejšimi primeri Cankarjeve kratke proze v zgodnjem obdobju. Na takšno preiščljanje nas nehotе navajajo tudi avtorjeve besede v poglavju o prozi med 1899 in 1902, češ da »ohranja največji del Cankarjeve povinjete proze idejnomotivno ravnoteže. Ohranja tisto soodvisnost in funkcionalno povezanost med pripovedno celoto in njenimi sestavnimi deli, ki literaturo konstituira kot literaturo, kot samosvoj umetniški pojav« (str. 159). V tem primeru bi seveda omenjeni pojem znatno izgubil na svoji tehtnosti.

Poglavitni svoj namen je avtor označil s hotenjem, da bi »že v Cankarjevi zgodnji prozi odkril konstantne teme in ideje pisateljeve umetnosti, da bi Cankarjevo razvito pripovedništvo razumel iz njegovih začetkov in nastavkov.« Kakor je razvidno iz celotnega dela, je v ospredje postavil razvojno obravnavanje Cankarjeve proze, ki ga je pripeljalo do nedvomno pomembnih ugotovitev.

Naj navedemo še tole izhodiščno prepričanje, ki ga je Bernik zapisal v Uvodni besedi: »Ob dinamiki razvoja zgodnjega pripovedništva (seveda Cankarjevega, op. G.